

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשיד
ערש"ק פרשת ויגש

כפילות השמות - לחלשים או לגיבורים?

מכירת יוסף - תחנוני הנשמה לאדם שישחררה מהשביה

לימוד בדרך - גדר בתלמוד תורה או בהליכה בדרך?

"הגביר הגדול ביותר" באותיות התורה

פתח דבר

בעז"ה.

לקראת שבת קודש פרשת ויגש, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשיד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה..... מקרא אני דורש

כפלות השמות - לחלשים או לגיבורים?

יבאר אריכות לשון רש"י - דמקור המחלוקת אי גבורים שבהם לקח או להיפך הוא בכבלי ובירושלמי; דב' הדעות נובעות מב' אופני הלימוד דארץ ישראל ודבבל

(עי' לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 391 ואילך)

ח..... פנינים עיונים וביאורים קצרים

מדוע לא עלה יוסף לראות את אביו? / יין ישן - סמל הביטחון

ט..... יינה של תורה

"מי יתנך כאח לי"

גלות הנשמה בירידתה להתלבש בגוף גשמי / הנשמה מתחננת אל האדם שישחררה מייסורי השביה / הבקשה שינהג השי"ת עם ישראל כיוסף לאחיו / "ולא על ידי ייסורים"

(עי' ספר המאמרים מלוקט אייר עמ' רנא ואילך)

יג..... פנינים דרוש ואגדה

גם נזק גורם לדברים טובים! / שמחת יעקב בראיית יוסף

יד..... חידושי סוגיות

בגדר חוב תלמוד תורה בדרך

יחקור ב' דרכים בזה אם הוא מדיני ת"ת בלבד או אף מדיני הליכה בדרך, וימצא מקור לפלוגתא זו בחילוק בין הש"ס למדרש גבי יוסף ואחיו / ידון בזה לפי גירסת התוס' במדרש

(עי' לקוטי שיחות חל"ה עמ' 198 ואילך)

יח..... דרכי החסידות

ר' משה דוד מתקן התנורים

כ..... הוספה - מתוך ספר 'דרכי החיים'

בריאות הלב היהודי

בריאות הלב אצל יהודי, כשאר עניני הבריאות - תלוי בבריאות הרוחנית בתורה ומצוות; התחזקות בתורה ומצוות ובמצוות שכנגד הלב, המתנה עם עריכת ניתוח והסחת המחשבות ממצב בריאות הלב

אין מקום לעצבות

היצר מפיל את האדם בעצבות והמרה-שחורה; עצות והדרכות להינצל מעצבות ונפילת הרוח

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

כפילות השמות - לחלשים או לגיבורים?

יבאר אריכות לשון רש"י - דמקור המחלוקת אי גבורים שבהם לקח או להיפך הוא בבבלי ובירושלמי; דב' הדעות נובעות מב' אופני הלימוד דארץ ישראל ודבבלי

בפרשתנו (מז, ב): "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם לפני פרעה". ובפירושו רש"י מביא מחלוקת - מי היו "חמשה אנשים" אלו, וז"ל:

"ומקצה אחיו - מן הפחותים שבהם לגבורה, שאין נראים גבורים, שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו. ואלה הם: ראובן, שמעון, לוי, יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם; אבל שמות הגבורים כפל: 'וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה'; 'ולגד אמר ברוך מרחיב גד'; 'ולנפתלי אמר נפתלי'; 'ולדן אמר דן'. וכן לזבולון, וכן לאשר.

זה הוא לשון בראשית רבה, שהיא אגדת ארץ ישראל; אבל בגמרא בבבלי שלנו מצינו, שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים, ואותן הביא לפני פרעה. ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר, כדאיתא בבבא קמא. ובברייתא דספרי שנינו בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו".

והנה, כל הרגיל בלשוננו של רש"י יראה שיש כאן אריכות וסגנון בלתי רגיל כלל; כי, מלבד שרש"י טורח לפרט היכן הוא מקורה של כל שיטה (במקום לכתוב בקיצור "יש אומרים... ויש אומרים" וכיו"ב), הרי שגם בזה עצמו הוא מוסיף ומאריך במיוחד:

אינו מסתפק באומרו "זהו לשון בראשית רבה" - אלא מוסיף "שהיא אגדת ארץ ישראל";

אינו אומר סתם "בגמרא" - אלא "בגמרא בבבלי שלנו";

לאחר שמביא רש"י ב' השיטות - הוא מסיים "ובברייתא דספרי שנינו בזאת הברכה

כמו בגמרא שלנו, ולכאורה: למאי נפק"מ? וכי מה מוסיף הציון לספרי על זה שכן איתא בגמרא?

יתירה מזו: במקום לכתוב בקיצור "ובספרי שנינו כמו בגמרא", הרי שרש"י מאריך ומדגיש "ובברייטא דספרי שנינו בזאת הברכה כמו בגמרא" – היינו, שרש"י אינו מסתפק בציון לספרי סתם, אלא מדגיש שזה ב"ברייטא" דוקא ובפ' "וזאת הברכה" דוקא!

ב. ויש לומר בזה, ובהקדים (בכל הבא לקמן – ראה גם משנ"ת במדור זה בש"פ מטות תשע"א. ע"ש):

תוכן ההבדל בין שני הפירושים – האם זה שמשה כפל את שמותם של השבטים מורה על החלישות שלהם, או על גבורתם – הוא:

אם תופסים שהחלשים הם אלו שכפל משה שמותם, נמצא שטעם הכפל הוא בשביל תוספת ברכה – דכיון שהם חלשים לכן צריך "לחזקם ולהגבירם" (ל' רש"י בפ' ברכה לג, יח);

אולם אם תופסים שהגבורים הם אלו שכפל שמותם, נמצא שאין הכפל מוסיף בברכתם, אלא זהו ענין של תוספת הדגשה: בהיותם גבורים היתה בהם חשיבות מיוחדת, שהיא מתבטאת גם בכפל השם, כאילו השמות שלהם "נשמעים" יותר מאשר שמות אחיהם – ועל דרך "ואגדלה שמך" (תחילת פ' לך).

[ולהעיר גם ממה שפירש רש"י (וירא כב, יא) בכפל הלשון "אברהם אברהם" – "לשון חבה הוא שכופל את שמו"; ורש"י אינו מוסיף הסבר בזה, מצד הפשיטות שבדבר].

והחילוק שביניהם בשייכות לברכת משה גופא:

לפי הפירוש שמשה כפל את שמות החלשים בשביל תוספת ברכה, מובן שזה שמשה כפל את השמות מהווה חלק והמשך של הברכה עצמה;

אולם לפי הפירוש שהגבורים הם אלו שנכפלו שמותיהם, נמצא שאין כפל השם חלק מהברכה של משה – השמות של הגבורים לא נכפלו על ידי משה בעצמו לשם תוספת ברכה, אלא שהכתוב (בעת שמזכיר שמותיהם) הוא שכופל ומדגיש את שמותיהם מצד הפרסום שלהם ("שמו הולך לפניו").

ג. והנה, ידוע ההבדל בין הלימוד בארץ ישראל (תלמוד ירושלמי) לבין לימוד תלמוד בבלי:

סדר הלימוד בארץ ישראל הוא בתוכן וסגנון קצר, הן מצד שאין כ"כ אריכות של שקלא וטריא וכו', והן בסגנון הלשון שאינו ארוך (כדברי הגמרא: "האי תנא ירושלמי הוא דחני לישנא קלי"א" (בבא-קמא ו, ב. וראה ספר כללי הירושלמי));

ואילו סדר הלימוד בבבלי, תלמוד בבלי, הוא באריכות – הן בהשקלא וטריא שבתוכן הענינים, והן בסגנון הלשון.

לקראת שבת

ז

ומעתה מובן בנידון דידן – כפל השמות בפ' וזאת הברכה:

בבראשית רבה, "שהיא אגדת ארץ ישראל" (כהדגשת רש"י כאן), תופסים לעיקר שמשו רבינו בירך את השבטים בלשון קצרה. ולכן, לדעת הבראשית רבה אין לומר שמשו האריך בלשונו, וכפל את שמות החלשים כדי "לחזקם ולהגבירם" – שהרי אפשר להביע ברכה ותפילה גם בקיצור לשון (וראה בפ' בהעלותך יב, יג ובפרש"י).

ולכן – לשיטה זו – אין הכפלת השמות אריכות לשון בברכת משה עצמו, אלא שזהו ענין נפרד: התורה מדגישה את שמם מצד גבורתם ושמן ההולך לפניהם.

"אבל בגמרא בבבלי שפנו" – לפי דרך הלימוד של בבל, שכדי להוסיף הסברה מאריכים בסגנון ובלשון – תופסים לעיקר שכפל השמות נעשה על ידי משה עצמו: משה האריך בלשון הברכה של השבטים החלשים, כדי לחזקם ולהגבירם על ידי זה.

ד. בדרך זו יתבאר גם מה שמסיים רש"י – "ובברייתא דספרי שנינו בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו":

בשיטת ה"גמרא בבבלי" – שמשו כפל את שמות החלשים כדי לחזקם ולהגבירם – יש יתרון עדיפות, כי יותר מסתבר שהכפלת השם בתוך הברכה שייכת לעצם הברכה, מאשר לומר שבכך מרמז הכתוב לענין צדדי, על גבורתם וכו' [ובפרט, שלכאורה הדגשת גבורתם אינה נוגעת דוקא בעת שמברכים אותם, ואדרבה, מתאימה יותר למקום שבו מדובר על מעלותיהם העצמיות].

וזהו שמדגיש רש"י, שבספרי בפרשת "וזאת הברכה" שנינו כמו בגמרא הבבלי – כי כיון שזה כתוב ב"וזאת הברכה", מסתבר לומר שגם כפל השמות הוא ענין של ברכה.

[ולפי זה יומתק מה שהוסיף רש"י לשיטה זו: "ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר כדאיתא בבבא קמא" – כי גם הכפלת שם יהודה הוא ברכה ותפילה, שמשו "ביקש רחמים" עבורו, כדברי הגמרא שם (בבא-קמא צב, א; הובא בפרש"י ברכה לג, ז).]

ה. ויש לומר שזהו גם שמדייק רש"י – "ובברייתא דספרי":

ידוע, כי כל הענינים הכתובים בברייתא מקורם הוא במשנה, אלא שבמשנה נמצאים הפרטים בקיצור וברמז, "דבר קצר וכולל ענינים רבים" (רמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות), ובברייתא מפורשים הדברים באריכות ובפרטיות.

וכיון שדרך הסידור בברייתא הוא באריכות – הרי זה מסביר ומטעים למה "בברייתא דספרי" נוקטים לעיקר כשיטת ה"גמרא בבבלי", שמשו האריך בברכתו וכפל את שמות החלשים כדי "לחזקם ולהגבירם" (ולא כשיטת "אגדת ארץ ישראל" שמשו עצמו לא האריך אלא כפל השמות הוא מטעם צדדי).

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

יין ישן – סמל הביטחון

ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים
ממוב מצרים וגו'

שלח לו יין ישן שדעת וקנים נוחה הימנו
(מח, כג, רש"י עה"פ)

ויש לעיין:

אדם הרוצה לשמח את חברו, משתדל לשלוח
לו מין חדש, שאין למקבל המתנה, ומנין ידע
יוסף שאין אצל אביו יין ישן?

[ואף שהיה בשנות הרעב, הנה מהפסוק (מג,
יא) "קחו מזמרת הארץ" משמע שעיקר הרעב
היה בתבואות, ולא בכל מיני הצומח, ע"ש].

והביאור:

עה"פ (מג, לד) "וישתו וישכרו עמו" פירש"י,
"ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא (יוסף)
שתה יין כו'", ומסתבר שגם יעקב אביהם לא
שתה יין מחמת צערו הגדול. וא"כ מובן גודל
החידוש והתענוג שתהי' אצלו כשיוסף בנו
שולח לו יין ישן.

ועפ"ז י"ל רמז נוסף במה שלח דוקא יין
ישן, שבזה בא לרמז ליעקב על מידת בטחונו
בה' בעת היותו במצרים, שאף שהיה בגלות כ"ב
שנה, ובכל אותו הזמן לא שתה יין (רש"י שם), עם
כ"ז היה אצלו יין משומר, עד שנעשה יין ישן,
כי היה סמוך ובטוח שישוב ויתראה עם אביו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 158 ואילך)

מדוע לא עלה יוסף לראות את אביו?

בפרשתנו (מה, ט. שם, יג) מסופר שיוסף
ביקש מאחיו "מהרו ועלו אל אבי גרי, ומהרתם
והורדתם את אבי הנה".

לכאורה קשה, מדוע זירז יוסף את השבטים
לעלות אל אביו ולהוריד אותו מצרימה, הרי מצד
חיוב כיבוד אב הי' על יוסף לעלות בעצמו אל
יעקב?

יתרה מזו: יעקב הי' אז זקן ושרוי בצער
ואבל כבר עשרים ושתיים שנים על יוסף. ומובן
שבגיל ומצב כזה, יש לעשות כל מה שביכולת
למעט בצערו של יעקב. ואם כך, מדוע לא מיהר
יוסף לעלות בעצמו אל יעקב, שאזי הי' יעקב
רואה אותו מוקדם יותר?

ויש לומר שקושי' זו מתורצת בדברי יוסף
עצמו. דהנה, בדברי יוסף לשבטים חזר שלוש
פעמים על כך שהקב"ה שלח אותו למצרים:
"למחי' שלחני אלקים לפניכם" (שם, ה),
"וישלחני אלקים לפניכם" (שם, ז), "לא אתם
שלחתם אותי הנה כי האלקים גו'" (שם, ח).
ולכאורה הרי זה כפל לשון.

ועל פי הנ"ל יש לומר, שבזה ביאר להם מדוע
אין הוא עולה בעצמו לראות את אביו, כי הוא
נמצא במצרים בשליחותו של הקב"ה, להיות
ה"משביר בר לכל הארץ" (מקץ מב, ו) ולכן אין
באפשרותו לעזוב את מצרים. וכדי שיוכל יעקב
לראותו מוקדם ככל האפשר, ביקש מהם יוסף
"מהרו ועלו אל אבי" "ומהרתם והורדתם את
אבי הנה".

(ע"פ לקוטי שיחות ע' 389 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

"מי יתנך כאח לי"

גלות הנשמה בירידתה להתלבש בגוף גשמי / הנשמה מתחננת אל האדם שישחררה מייסורי השביה / הבקשה שינהג השי"ת עם ישראל כיוסף לאחיו / "ולא על ידי ייסורים"

אודות הנהגת הקב"ה עם כנסת ישראל, נאמר בשיר השירים (ח, א) "מי יתנך כאח לי", ופירש רש"י שמבקשת כנסת ישראל מהקב"ה "שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו, שגמלוהו רעה, ונמכל מקום] נאמר בו וינחם אותם".

ולפירוש זה, הפגם של בני ישראל כאשר עוברים על רצונו של מקום, משול להנהגת אחי יוסף עמו, שמכרוהו עד שירד לשביה, ומבקשים בני ישראל שמכל מקום ינהג עמהם הקב"ה בטובה, כשם שיוסף גמל לאחיו טובה תחת רעה.

והנה, כל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, ואם השוותה תורה את הנהגת קוב"ה וישראל למכירת יוסף והנהגתו עם אחיו, בודאי שיש ללמוד מכך הרבה בעבודת הבורא ית"ש: מחד, אודות פעולת החטא שדומה למכירת יוסף, ומאידך, כיצד יש לבקש מהשי"ת שיגמול לנו טובה כיוסף עם אחיו, וכפי שיתבאר.

גלות הנשמה בירידתה להתלבש בגוף גשמי

כאשר יורדת הנשמה ממקורה למעלה ומתלבשת בגוף גשמי שפל ונחות, הרי זו "ירידה גדולה ובחינת גלות ממש" (תניא פל"ז). ויתירה מזו, הנשמה בירידתה משולה ל"בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית האסורים ומנוול באשפה" (תניא פל"א), כי הגוף השפל ונפש הבהמית המה כולאים בתוכם את הנשמה, ואינה יכולה להתענג מזיו השכינה כשם שהיתה למעלה.

וסיבת הגלות והמאסר הללו, כוונה ותכלית יש בהם, שהנשמה תעבוד עבודתה בגוף ונפש הבהמית ובענייני העולם שבסביבתה ותזככם ותשתמש בהם לענייני קדושה ומצוות, עד אשר גם עניינים גשמיים שפלים אלו יהיו "כלים" ראויים שתשרה בהם השכינה, ועד שיהי' העולם כולו "דירה" ומשכן לו ית'.

ועל ידי שמשלימה הנשמה את תכלית ירידתה, פועל הדבר התרוממות לא רק בעניינים הגשמיים שנזדככו, אלא גם בנשמה עצמה, שמשגת מדרגות ועילויים שלא היתה יכולה להגיע אליהם אלא על ידי עבודתה בזיכוך הגשמיות ונפש הבהמית.

הנשמה מתחננת אל האדם שישחררה מייסורי השביה

והנה (ראה גם לקוטי שיחות ח"ה עמ' 435), כאשר האדם עובד עבודתו, ומתעסק בזיכוך וקידוש העולם, הרי הגלות והשביה המה מועילים לנשמה, שהרי הנשמה משלימה את כוונת ירידתה למטה, לברר ולזכך הגוף ולעשות את העולם דירה להקב"ה, וממילא כל ענייני וייסורי הנשמה מהיותה בגוף ובעולם גשמיים כאין ואפס נחשבו, כי שכרה ואושרה הנצחיים שהיא זוכה להם על ידי מילוי שליחותה, הם שלא בערך לגבי ייסורי העולם הזה החולפים.

אך אם האדם אינו משים לבו לירידת הנשמה ולמטרת ירידתה, והרי הוא שקוע בענייני העולם ורודף אחר הגשמיות והחומריות, הרי אין לשער את גודל הצער והעינוי של הנשמה, שלא זו בלבד שאינה ממלאת שליחותה, אלא מורידים אותה עוד יותר בעניינים גשמיים נחותים יותר מכפי שהיתה בעת ירידתה למטה.

ומכיוון שהנשמה היא "חלק אלוהי ממעל ממש" (ראה תניא פ"ב), הנה הצער של הנשמה הוא גם גלות וצער השכינה, ונמצא שעל ידי הנהגתו הבלתי רצויה של האדם, שאינו ממלא שליחותו להתעסק בזיכוך העולם, הוא מוריד כביכול את הנשמה ואת השכינה בגלות ובמאסר, שהרי נמצאת הנשמה (והשכינה) בגלות ומאסר הגוף ללא תכלית וללא תועלת.

וגלות זו אינה רק כאשר האדם עובר עבירה ח"ו, אלא גם כשאינו עוסק במילוי שליחותו ותפקידו בזיכוך העולם, כי בכל רגע שאינו עוסק בתכלית ירידתו, נמצאת הנשמה בייסורי הגלות והמאסר ללא תועלת ועליה.

ובכך נמשלה הנהגתו של האדם שאינו ממלא שליחותו, למכירת האחים את יוסף, כי גם האדם כשאינו עוסק בזיכוך העולם הוא מוריד את השכינה בגלות, כדרך שעשו אחי יוסף ליוסף.

והנה, כאשר דיברו האחים על אשמתם במכירת יוסף, הוסיפו "אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו" (מב, כא), שלא ריחמו עליו כאשר התחנן אליהם. וגדלה אשמת האכזריות, עד ש"חשבו להם האכזריות לעונש

גדול יותר מן המכירה" (רמב"ן שם), ומעין זה הוא גם בהורדת הנשמה והשכינה בגלות, שהנשמה והשכינה מתחננים אל האדם שיוציאם מהגלות והמאסר, וכאשר אין האדם שומע לתחינתם, הרי בענין זה הוא גרוע יותר מההנהגה הבלתי רצויה עצמה.

הבקשה שינהג השי"ת עם ישראל כיוסף לאחיו

ועל זה מבקשים בני ישראל מהקב"ה "מי יתן כאח ליי" – שינהג הקב"ה עם ישראל כיוסף עם אחיו, שאף על פי ש"גמלוהו רעה", מכל מקום "נאמר בו וינחם אותם", ובזה כמה פרטים:

פרנס את אחיו: יוסף כלכל את אחיו, עד ש"ויתן להם אחוזה" . במיטב הארץ" (ויגש מז, יא). ועל דרך זה מבקשים ישראל, שאף על פי שחטאו, מכל מקום יתן להם הקב"ה כל טוב.

לא בעם עֲלִיהֶם: לא זו בלבד שדאג יוסף לאחיו, אלא שגם בלבו לא היתה לו טינה עליהם, שהרי כל הצער שציער יוסף את אחיו היה מאהבתו להם ומדאגתו שיתכפר עוונם (ראה כלי יקר מקץ מב, טז). וכמו כן מתפללים ישראל שימחול להם הקב"ה על כל עוונותיהם.

עוררם לַתשובה: התעוררות אחי יוסף לחזור בתשובה על המכירה, היתה כתוצאה מהתנהגותו של יוסף עמהם, עד ששמו על לבם ואמרו "אבל אשמים אנחנו" (מקץ מב, כא) ומעין זה מבקשים ישראל שיעוררם הקב"ה עד שישובו אליו.

ניחם אותם: יוסף ניחם את אחיו בכך שהראה להם את התועלת שבמכירתו, "כי למחיה שלחני אלקים לפניכם", וממילא "אל תעצבו" (פרשתנו מה, ה) שהרי המכירה לטוב היתה, ובפרט לפי המבואר בסה"ק (ראה סה"מ תרנ"ד עמ' קז, ועוד), גודל התועלת שיצאה ממכירת יוסף מצרימה:

דהנה, מטרת גלות ישראל במצרים היתה בכדי שיעלו משם את ניצוצות הקדושה שנפלו שם, והיו צריכים עבור זה להיות בגלות "ארבע מאות שנה" (לך לך טו, יג, ובפרש"י), ובכך שירד יוסף למצרים השלים חלק גדול מעבודת בירור הניצוצות, והיה לישראל די בגלות של רד"ו שנה, ומתוכם רק פ"ו שנה בקושי השעבוד (שהש"ר פ"ב, יא), וכל זה מחמת עבודתו של יוסף שבירר ניצוצות רבים עוד קודם רדת בית יעקב מצרימה.

ולא עבור דורות הבאים בלבד היתה תועלת במכירה, אלא גם בנוגע ליוסף עצמו, וכפי שאמר יוסף לאחיו (פרשתנו מה, ח) "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימיני לאב לפרעה גוי' ומושל בכל ארץ מצרים".

וכך גם מתפללים ישראל, שיגלה להם הקב"ה את סוד החטאים והעוונות, שבפנימיותם הרי יש בהם ענין טוב.

דמבואר בספרים (ראה בארוכה תו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. לקו"ש ח"ה עמ' 66. ועוד) שאף שהחטא ועוון הוא איסור ומרידה בהשי"ת, מכל מקום, כאשר האדם מתעורר בתשובה, נהפכים החטאים לזכויות (יומא פו, ב), כי דוקא חטאים אלו הביאוהו למעלת התשובה (ראה תניא פ"ז), שמעלתה גדולה ממעלת הצדיק (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד). ונמצא, שלאחר שהאדם מתעורר בתשובה מתגלה שהיתה תועלת בחטא זה. וזהו מה שמבקשים ישראל מהקב"ה שינחמם ויגלה את התועלת וה"מחיה" שבאה על ידי החטא, היא מעלת התשובה, שעל ידה נהפכים גם החטאים לזכויות.

פנינים

דרוש ואגדה

גם נזק גורם לדברים טובים!

כתוב בספר התניא (פ"ב): שכאשר "עולה לו מהלב למוח איזו טינא ושנאה ח"ו או איזו קנאה או כעס או קפידא ודומיהן" על חברו, על האדם להסירן ממוחו, ועליו "לעשות ההפך מממש, להתנהג עם חברו במדת חסד" ו"לסבול ממנו עד קצה האחרון ולא לכעוס ח"ו, וגם שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא אדרבה לגמול לחיובים טובות, כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו".

ולכאורה תמוה הדבר, שכן אף שאפשר להבין שעל האדם להעביר על מדותיו ולא לשלם לחברו כפעלו ר"ל, אך מדוע עליו "לגמול לחיובים טובות", הרי השני החייב עשה לו רעה, ומדוע עליו לשלם לו על כך בטובה?

ויש לבאר הדברים ע"פ מה שכתב שם שדבר זה יש "ללמוד מיוסף עם אחיו".

הנה אצל יוסף הצדיק, אף שהאחים "חשבתם עלי רעה" מכל מקום ראו כולם ש"אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה, להחיות עם רב" (לשון הכתוב ויחי נ. כ). ונמצא, שגם שמתחילה ה' נראה שהאחים הזיקו ליוסף ח"ו, הנה לבסוף נתבררה האמת שפעולתם גרמה לדבר טוב. ומכיון שהם אלו שגרמו לטובתו של יוסף, לכן שילם להם יוסף על מעשיהם, וגמל להם טובות. ומזה יש ללמוד בענייננו, כי הן הדברים, וכמבואר בספר התניא (אגרת הקדוש סי' כה) שכשם "שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממנו" על האדם לדעת ש"על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום" ו"מאת ה' היתה זאת לו".

ומעתה, מכיון ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס, ב), ו"אין דבר רע יורד מלמעלה" (בראשית רבה פנ"א, ג. וראה תניא - אגרת הקדוש סי' יא), א"כ, אף אם נראה שחבירו הזיק לו, מכל מקום

מכיון ש"מאת ה' היתה זאת לו" ברור שבמעשיו אלו גרם לו חברו דבר טוב ומועיל. ועל הטובה הזאת שגרם לו חברו במעשיו בשליחותו של מקום, יש לגמול ב"טובות".

[וזה שחבירו נקרא 'חייב' מבואר זה באגרת הקודש שם בארוכה, שהוא מצד רוע בחירתו. ואכ"מ].

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 247 הערה 48)

שמחת יעקב בראיית יוסף

ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם נו'

(כו, ז)

ע"פ פשוטו כוונת יעקב היתה, שכעת יכול הוא למות בשלווה, כיון שידוע שיוסף חי. אמנם צריך להבין, הרי כבר קודם לכן, עוד בהיותו בא"י כבר נודע לו שיוסף חי, ומדוע רק עתה אמר כן?

ויש לבאר ע"ד המוסר:

בבוא יעקב ומשפחתו למצרים, הרי נעשה צורך לייסד תלמודי תורה ובתי מדרש, וחשב יעקב, שיתכן הדבר שכיון שיוסף נמצא בארץ מצרים "ערוות הארץ", ועסוק למעלה ראש בעניני המלוכה, אולי נתפס מעט בחומרייתה של ארץ מצרים, ולא יתן דעתו מספיק על חיווק בנין התורה, ויסתפק במיני שליח וכדו', ואם כן, צריך יעקב עצמו לדאוג על הרבצת התורה בארץ מצרים, שיהיה באותו אופן כפי שהיה בארץ ישראל, ולא כפי שמתאים למצב החדש, לפי גרדי "ארץ מצרים".

אמנם כעת, כשנפגש עם יוסף, וראה שעומד בצדקו, ובאופן שעניני ארץ מצרים אינם תופסים אצלו מקום כלל, אזי אמר ליוסף "אמותה הפעם", שאין לו ממה לחשוש, כי יוסף ימשיך לדאוג להמשך בנין היהדות תחת יעקב בלי שינויים.

(ע"פ שיחות י"ט כסלו תשכ"ה)

- שיחות קודש שנת תשכ"ה ח"א עמ' 201

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בגדר חיוב תלמוד תורה בדרך

יחקור ב' דרכים בזה אם הוא מדיני ת"ת בלבד או אף מדיני הליכה בדרך, וימציא מקור לפלוגתא זו בחילוק בין הש"ס למדרש גבי יוסף ואחיו / ידון בזה לפי גירסת התוס' במדרש

כמ"ש ובלכתך בדרך ואם מהלך יחידי ומפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו. ושנים שמהלכין בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויים לישורף כו", היינו שמחוייב אדם בתלמוד תורה גם בדרך, וכהא דתנן באבות פ"ג מ"ז ד"המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה כו' מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו".

והנה, יש לחקור בזה חקירה יסודית אם הוא דין בדיני ת"ת או דין בדיני הליכה בדרך. פירוש, דבפשטות נראה לומר דקאי מצד דיני תלמוד תורה, שמחוייב אף בהיותו בדרך מדכתיב "ובלכתך בדרך" (וכן משמע לשון רבינו הזקן בהל' ת"ת שלו פ"ג ס"ו "חייב לעסוק בתורה בכל עת שאפשר לו ואפילו כשהולך בדרך

כמ"ש ובלכתך בדרך ואם מהלך יחידי ומפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו. ושנים שמהלכין בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויים לישורף כו", היינו שמחוייב אדם בתלמוד תורה גם בדרך, וכהא דתנן באבות פ"ג מ"ז ד"המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה כו' מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו".

והנה, יש לחקור בזה חקירה יסודית אם הוא דין בדיני ת"ת או דין בדיני הליכה בדרך. פירוש, דבפשטות נראה לומר דקאי מצד דיני תלמוד תורה, שמחוייב אף בהיותו בדרך מדכתיב "ובלכתך בדרך" (וכן משמע לשון רבינו הזקן בהל' ת"ת שלו פ"ג ס"ו "חייב לעסוק בתורה בכל עת שאפשר לו ואפילו כשהולך בדרך

לישרף ע"כ לא יזוז מלהרהר בד"ת לקיים מ"ש בהתהלך תנחה אותך וילמוד בע"פ מה שיוכל או יעסוק באיזה מזמורים או מאמרים לפרשם כו", ומאריכות לשונו משמע שזהו לא (רק) מצד החיוב דת"ת "בלכתך בדרך" אלא שזהו דין בההליכה בדרך, שלכן לא הביא הקרא ד"ובלכתך בדרך" אלא "בהתהלך תנחה אותך" (ורבינו הזקן לפי דרכו לא הביא דברי השל"ה).

ונראה לחדש מקור לחילוק הפוסקים בזה, בהקדים הא דגרסינן בתענית שם גבי "אל תרגזו בדרך" דפרשתנו: "אמר רבי אלעזר אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגזו עליכם הדרך". אבל בבראשית רבה עה"פ איתא "אל תעמידו עצמכם מדברי תורה". וכתבו המפרשים (עיין יפה תואר למדרש שם, כלי יקר ועוד), דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי לא נחלקו אי איכא חיוב לעסוק בתורה בדרך, ולהדיא בהמשך הסוגיא דתענית שם (כנ"ל מהשל"ה) "איני והא א"ר אלעאי בר ברכי' שני ת"ח שמהלכים בדרך ואין ביניהן ד"ת ראויין לישרף כו', לא קשיא הא למיגרס הא לעיונא", ופרש"י "למגרס מבעי לי' באורחא, אבל במלתא דמבעי לי' לעיונא לא" (שלא יתעה בדרך), אלא הא דאיתא בש"ס שלא יעסקו בדבר הלכה היינו רק שיימנעו מעיון הלכה בדרך, ודברי המדרש היינו שלא יימנעו מלימוד למיגרס. וזהו גם דיוק לשון המדרש "אל תעמידו עצמכם מדברי תורה", דברי תורה סתם ולאו דוקא בעיון, ובש"ס נקטו "דבר הלכה", והיינו עיוני התורה.

תפלת הדרך. ואפשר שי"ל בזה טעם וסברא, דכיון שאסור לאדם להעמיד עצמו במקום סכנה, וכל הדרכים בחזקת סכנה הן (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד) ודאי חייב אדם לסדר הליכתו בדרך באופן שיהא מוגן ככל האפשרי, וזהו שחייב לעסוק בתורה בדרך, דהא תורה מגנא ומצלא (סוטה כא ע"א). מיהו, בשו"ע רבינו הזקן שם ס"ט העתיק דין הנ"ל שבמגן אברהם וכתב "וכשהוא בדרך יעסוק בתורה (שנאמר ובלכתך בדרך) ולא יעסוק בעיון הלכה שלא יתעה בדרך אא"כ יושב בעגלה ואיש אחר מנהיג הסוסים", הרי דאף שהביאו בדיני תפלת הדרך, הוסיף (בחצאי עיגול) מקור הדין מן הכתוב "שנאמר ובלכתך בדרך", וי"ל דס"ל דדין זה הוא מצד החיוב הכללי ד"בלכתך בדרך".

ונפקא מינה להלכתא מחקירה זו, במי שהולך בדרך בעניני פרנסתו ועסוק וטרוד בזה, שמצד דיני תלמוד תורה "הותר לו מן התורה" . לעסוק בעסקיו שהם צרכי פרנסתו ומו"מ" (הל' ת"ת לרבינו הזקן שם), אבל מצד דיני "הליכה בדרך" עליו לעסוק בתורה כדי שהלימוד יגן עליו (ע"ד החיוב דתפילת הדרך).

והנה כתב השל"ה (מסכת שבועות סוף פרק נר מצוה. והובא להלכה באל"י רבה סי' קה) "חיוב גדול הוא על המהלך בדרך שיעסוק בתורה כהא דתנן המהלך בדרך . . ואומר מה נאה אילן זה כו' וגרסינן נמי בסוטה דף מט ובתענית פרק קמא כו' שני ת"ח ההולכין בדרך ואין ביניהן ד"ת ראויין לישרף כו' הא ליכא דיבור ראויין

דהנה, לכאורה מסתברא מילתא דס"ל שהוא מצד דין ת"ת, כי אין טעם כלל שיהי' חיוב מיוחד בפ"ע ללמוד דוקא בעיון בדרך כי כל דברי תורה מגינים ומציילים. וכן משמע קצת מלשון שו"ע אדה"ז שם גבי היושב בעגלה דליכא ב' חשש דאתי לטרודי שכתבו בלשון של חיוב, שצריך לעסוק בעיון כו' (ולא כבמג"א שהוא בל' היתר בלבד, דשרי לעסוק בעיון), והיינו שהחיוב הכללי דת"ת "בלכתך בדרך" מחייב שגם בדרך צריך ללמוד בעיון דוקא (כפי יכלתו). פירוש, דחיוב התורה אינו רק לענין אימתי מחוייב בו (שמחוייב בלימוד בב"ע את אף בדרך), אלא אף באיכות הלימוד שתהא לעיונא ככל האפשרי וכפי יכולת שכלו, וכנרמז בתחילת הכתוב "ושננתם לבניך" שפירשו ונתבאר בקידושין ל ע"א דהיינו שדברי תורה צריכים להיות "מחודדים" (תוך) פ"ך, ועל דא קאמר קרא "ובלכתך בדרך" (אלא שע"ד הרגיל אא"פ ללמוד בעיון ואונס רחמנא פטרי, אבל היושב בעגלה שפיר מחוייב). ועפ"ז יש לפרש גם כוונת המדרש לגירסת התוס', שיוסף לא בא להזהיר רק שילמדו תורה סתם אלא בעיון דוקא כמו שעסקו בבית, וימשיכוהו גם בהיותם בדרך (כדמוכח מהלשון "אל תפסיקו"). וע"ד החידוד יש להוסיף, שדברי יוסף "אל תרגזו בדרך" - "אל תפסיקו מדבר הלכה", באו בהמשך למ"ש לפניו "ואתה צויתא זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם גו' ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה גו'", ומסתבר ששלח עגלות באופן מסודר,

והמורם מזה דנחלקו הש"ס והמדרש רק היאך לפרש כוונת דברי יוסף לאחיו, אם הזהיר יוסף שלא יעיניו בדבר הלכה או שילמדו לגירסא.

ומעתה יש לחדש דקמפלגי בחקירה הנ"ל. דלשיטת הש"ס הלימוד למיגרס בדרך הוא רק מחמת החיוב הכללי דת"ת "בלכתך בדרך", ולכן לא מסתברא מילתא לפרש שהוצרך יוסף להזהיר על חיוב זה, כי בפשטות משמע שדברי יוסף היו רק אודות עניני ההליכה בדרך והנהגותי' (וכשם שלא הזהיר לקיים שאר מצוות בהיותם בדרך). ועל כן ס"ל להש"ס שנתכוון לענין "אל תתעסקו בדבר הלכה", שהיא אזהרה ואיסור מחודש מדיני הליכה בדרך דאתי לטרודי כו'. משא"כ המדרש ס"ל דחיוב לימוד התורה בדרך הוא (גם) פרט בדיני הליכה בדרך דצריכים לזכות התורה שמגנא ומצלא ולהכי הזהיר בזה יוסף.

והנה כ"ז הוא לפי גירסת המדרש כפי שהיא בבראשית רבה לפנינו. אבל בתוס' בתענית שם הביאו על "אל תרגזו בדרך" - "ויש מדרש אל תפסיקו מדבר הלכה", ולפי גירסא זו נמצא דנחלק המדרש על דברי הש"ס וס"ל דצריכים לעסוק בדרך "בדבר הלכה", דהיינו גם לעיונא. וכמ"ש כמה מהמפרשים (עיי' מלאכת הקודש ומהרש"א על הכתובים כאן), שזהו החידוש בלשון המדרש שהביאו התוס'. ומעתה יש מקום לעיין בשיטת המדרש שבתוס', אי ס"ל דהחיוב ד"אל תפסיקו מדבר הלכה" הוא מצד דיני הליכה בדרך או מצד דין ת"ת.

היינו עם מנהיגי העגלות, עבדים לנהוג את העגלות, ולכן הזהיר אותם "אל תפסיקו מדבר הלכה", כי יכולים לעסוק בעיון ההלכה מבלי לתעות בדרך, כדין הנ"ל שיושב בעגלה ואיש אחר מנהיג הסוסים (ועפ"ז, דין זה יש לו מקור בדברי המדרש שהובאו בתוס').

איברא, דפירוש זה בדברי המדרש דוחק הוא, כי מכל מקום קשה לומר שכוונת יוסף היתה רק להודיעם שהחיוב הכללי דת"ת (לעיון) נשאר גם בהיותם בדרך. ועוד זאת: בפשטות מסתבר לומר, שיוסף הזהירם על ענין מיוחד השייך רק ל"דרך" (כנ"ל בב' הדרכים בדברי הש"ס והמדרש - שהיתה אזהרה על חיוב או איסור בפ"ע מדיני הליכה בדרך). ולזה נראה יותר לפרש שגם לפי מדרש זה, כוונת יוסף היתה להזהירם בלימוד דבר הלכה בדרך בשביל הדרך עצמה כהגנה כו'. ועפ"ז יש לחדש שלזה נתכוונו התוס' בהביאם דברי המדרש על הש"ס, דר"ל שלשיטת הש"ס שהחיוב ללמוד בדרך הוא מדיני ת"ת כנ"ל, בהכרח לפרש שאזהרת יוסף בנוגע לדרך היתה רק השלילה, שלא ילמדו בדרך במידי דעיוני "שמא תרגזו עליכם הדרך" (אם בדרך עצה טובה קמ"ל, או שזוהי הלכה בהליכה בדרך, שמצד האיסור להעמיד עצמו במקום סכנה אסור ללמוד לעיונא בדרך) - משא"כ לשיטת המדרש, שיש חיוב מיוחד ללמוד תורה בדרך, מפני השמירה בדרך כנ"ל.

איברא, דפירוש זה בדברי המדרש דוחק הוא, כי מכל מקום קשה לומר שכוונת יוסף היתה רק להודיעם שהחיוב הכללי דת"ת (לעיון) נשאר גם בהיותם בדרך. ועוד זאת: בפשטות מסתבר לומר, שיוסף הזהירם על ענין מיוחד השייך רק ל"דרך" (כנ"ל בב' הדרכים בדברי הש"ס והמדרש - שהיתה אזהרה על חיוב או

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ר' משה דוד מתקן התנורים

משה דוד בפשטותו עלה על הרבה מגדולי המשכילים וגם על הרבה בעלי עבודה. מה שמשכילים עושים בהשכלתם ומה שעובדים עושים בעבודתם, עושה משה דוד עושה התנורים בפשטותו

כל ימיו היה נהנה מיגיע כפיו

איש אחד היה בבוריסוב ור' משה דוד שמו. מלאכתו עושה תנורים פשוט ואיש לא שם לבו אליו. ולהיותו מעדת החסידים היה הולך - רגלית כמובן - פעם בשנתיים לליובאוויטש, היה מתעכב כשלושה שבועות וחוזר לביתו.

כל ימיו היה נהנה מיגיע כפיו. בהילוכו לליובאוויטש, כשהיה עובר דרך איזו אחוזה היה מתקן תנור או כירים והיה מתפרנס מזה. וכשבא לליובאוויטש וכספו אזל, היה הולך לימים אחדים אל איזו אחוזה של האדונים סביבות העיר ועוסק במלאכתו כדי להרוויח את פרנסתו בהיותו בליובאוויטש, אבל בעיר עצמה לא היה חפץ בשום אופן לעסוק במלאכתו, שלא לנגוע ח"ו בפרנסתם של בעלי המלאכה בעיר.

"אצל משה דוד שומעת הנשמה חסידות"

נודמן שבשבת אחת היה גם הוא - ר' משה דוד - בליובאוויטש וכשחזר הרבי מהר"ש שנית על המאמר גל עיני, ציווה למשרת ר' פנחס ליב לקרוא את ר' משה דוד שהיה יושב בבית הכנסת - ה"זאל הקטן" - ואומר תהלים.

כשמוע הרשד"ם [החסיד רבי שמואל דובער המשפיע מבוריסוב] את פקודת הרבי

לקראת שבת

יט

מהר"ש לקרוא את ר' משה דוד מתקן התנורים, אמר: "משה דוד הוא שומע קבוע שלי אך 'מקבל' קטן".

הואיל כ"ק אאמו"ר [מהר"ש] לומר:

"אצל משה דוד שומעת הנשמה חסידות, ומשה דוד שומע מה שהנשמה אומרת".

כשנכנס ר' משה דוד התחיל כ"ק אאמו"ר [מהר"ש] לומר את המאמר ור' משה דוד עמד כל הזמן ושפתותיו מרחשן ופניו לבנות כסיד.

הגביר הגדול ביותר באותיות התורה

ביום השני בהשכמה, כשהיה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] ב"יחידות" אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מהר"ש] אמר לו:

משה דוד הוא יהודי שלא פסק פומי". הוא פשוט מאד. נשאר יתום בגיל חמש מאביו ומאמו. בגיל י"ב שנה יצא לעבודה. אז ידע חמשה חומשי תורה ותהלים, ומאז, סיפור של ששים שנה, הנה ביום ובלילה, בחול ובשבת ויום טוב, הוא חוזר בעל פה על אותיות חמשה חומשי תורה ותהלים. משה דוד הוא "הגביר הגדול ביותר" באותיות התורה. משה דוד בפשטותו עלה על הרבה מגדולי ה"משכילים" וגם על הרבה "בעלי עבודה". מה ש"משכילים" עושים בהשכלתם ומה ש"עובדים" עושים בעבודתם, עושה משה דוד עושה התנורים בפשטותו.

ביום הרביעי - מספר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] - באתי בהשכמה לבית הכנסת, ומצאתי את הרשד"מ [החסיד רבי שמואל דובער המשפיע מבוריסוב] מתפלל - כי ביום ההוא הלך אל אוהל כ"ק אדמו"ר "צמח צדק", וביום שהיה הולך אל האוהל היה מתפלל בהשכמה - ואת ר' משה דוד עומד ליד התנור.

היה זה בקיץ והתנור היה קר. ר' משה דוד עמד ליד התנור, ידיו מפולשות לאחוריו, עיניו עצומות ושפתותיו נעות וקולו לא ישמע.

(ספר השיחות [המתורגם] ח"ת"ש ע' קלז-קס)

הוספה

מכתבי עצות והדרכות
בעבודת השי"ת ובחיי היום יום
מתוך סט הספרים דרכי החיים

פרשת ויגש

הלב היהודי

בריאות הלב אצל יהודי, כשאר עניני הבריאות – תלוי בבריאות הרוחנית בתורה ומצוות; התחזקות בתורה ומצוות ובמצוות שכנגד הלב, המתנה עם עריכת ניתוח והסחת המחשבות ממצב בריאות הלב

ויגש לבו

נחמלק וחסרה קלת דפיקת לב ורומו ממנה שהיה קודם כמנהג נעלוק
מדאגת לבו נהזכיר את יוסף (ויגש לבו, כו. ספורנו)

בריאות הגוף והלב הגשמי – בריאות הגוף והלב הרוחני

במענה על מכתבו מיום השלישי, בו כותב אודות מצב בריאותו ובהנוגע למצב בריאות לבו.

והנה ידוע מאמר רז"ל¹ רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח אברים ושס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידים, שתוכנו – שגוף הגשמי של איש הישראלי עניניו ובריאותו בכלל, תלוי בגופו הרוחני, היינו במעמדו ומצבו בעשיית מצות עשה ושמירת מצות לא תעשה, אלא שמפני שנמצאים אנו בעולם, שברצון בורא העולם נברא במדריגה תחתונה, היינו בצורה גשמית והנהגתו בחיצוניות נראה לעיני בשר שהוא טבעית, הרי לכמה דברים וענינים צריך להיות אחיזה בטבע.

מזה מובן שאף, שבכלל, צריך לקיים הוראת הרופא, מתאים למאמר רז"ל²

(1) זהר ח"א קע, ב.

(2) בבא קמא פה, א.

התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, הנה ביחד עם זה צריך להיות נגד עיניו תמיד האמת, שבורא העולם הוא המהווה מקיים ומחי' את כל אחד ואחד מהנבראים, ובפרט בני אברהם יצחק ויעקב אשר עליהם נאמר³ בנים אתם לה' אלקיכם, ובהיותו - השי"ת - עצם הטוב הרי מטבע הטוב להיטיב, ואין כל מקום לדאגה ח"ו, והעבודה יכולה להיות בשמחה גדולה וגם אמיתית.

וככל הדברים האלה הוא בהנוגע גם אליו, שנכון יהי' לבו בטוח אשר לבו ער הוא לד' לתורתו ולמצותיו ובמילא יאריך ימים ושנים בנעימים, אלא שכדי להרבות בברכות השי"ת והצלחתו צריך להרבות בצדקה אל הזולת, בצדקה כפשוטו בממונו, ובצדקה כמשמעו - בטרחת הגוף ובהשפעה על הזולת לקרבו לתורה ומצותי'. ואין לך דבר העומד בפני הרצון⁴.

(אגרות קודש ח"ב ע' שג)

אמונה ותוספת קדושה כמענה לדמיון מיחושיו לב

במה שכותב שלפעמים מפחד הוא וגם נדמה לו שיש לו מיחוש הלב.

ולדעתי שני הענינים הם ענינים של דמיון ובמילא עליו לבדוק התפילין שלו, המוזוות בדירתו או בחדרו על-כל-פנים וכן לבדוק בכל יום את הטלית קטן, וחזק יהי' בבטחונו בה' יתברך המשגיח על כל אחד ואחד בהשגחה פרטית שהוא נצב עליו וכו' ומה טוב שילמוד בעל-פה מהתחלת פרק מ"א בתניא קדישא על-כל-פנים עד התיבות "לפני המלך" (נו, ב).

(אגרות קודש ח"י ע' רפט)

...מה שנדמה לו שסובל מהתרגשות הלב וכו', הנה קרוב לודאי שאין זה אלא ענין של דמיון ועל כל פנים של נערוון [=עצבים (רוגז)] בלבד. כדי לפצות את דעת עצמו בטח יבקר רופא מומחה במקצוע זה ויעשה כפי הוראותיו. זהו בנוגע לדרך הטבע.

ובנוגע לפנימיות הענינים, הנה יתקע מחשבתו בחוזק באמונה פשוטה שיש לכל ישראל מאמינים בני מאמינים⁵ אשר הקב"ה שברא העולם לפני ה' אלפים

(3) דברים יד, א.

(4) ראה זהר ח"ב קסב, ב.

(5) שבת צז, א.

תיש"א שנה" הנה בכל רגע ורגע הוא בורא את העולם ומנהיגו כפי רצונו, שהוא תכלית הטוב, ומטבע הטוב להיטיב⁷. ואם כן פשוט אשר גם עניניו הם נכללים בזה, שבחייו ובעניניו הרי הקב"ה הוא הבעל-הבית והוא ינחהו למחוז חפצו (פנימיות הרצון של כל אחד ואחד מישראל, שלכן מהננין כשכופין אותו עד שיאמר רוצה אני בדברים שעל פי תורה).

ויהי רצון שינחהו באהבה מגולה בחסדים וברחמים, ותסירו מראשכם כל עניני הרוגז וכו', חסיד צריך להיות בריא לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, כדי שהוא ועל ידו תתמלא השליחות שבשכילה ירדה נשמתו לעולם הזה התחתון הגשמי והחומרי.

בברכה שבקרוב יבשרני בשורות טובות בכל הנ"ל.

(אגרות קודש ח"ד ע' רסב)

בעניין כאב (המדומה - בגשמיות) הלב - הנה בטח שומר הוראות הרופאים. וצריך [הוא] לשהות יותר במחיצת חסידים ("מער זיין צווישען חסידים"), ובפרט בהתוועדות. "ולבא . . ידע מצערא ועקא ויגונא" (זהר חלק ג רכא, ב) - שהדבר חסר מאוד.

(קטע ממכתב ז' אדר שני ה'תשי"א)

התחזקות במצוות אהבת ה' ומצוות תפילין

...בכל דבר ודבר צריך לראות רמז מלמעלה בהנוגע לתורת ה' ועבודתו, ובפרט כשחוקק בלבו של אדם, אשר הלב הוא משכן הרגש אהבת ה' וכו', וכמו שכתוב⁸ ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, וכשמוסיף איש הישראלי בבריאות הרוחנית מוסיפין לו מלמעלה בבריאות הגשמית.

והנה הדרך כיצד יבוא לאהבתו ית' - הוא ע"י ההתבוננות בכמה אופנים, וכמבואר בתניא בכמה פרקים בזה. ולכן מהנכון שיקבע שיעור, לכל הפחות איזה פעמים בשבוע, בתורת החסידות. ובודאי יכול להתדבר בזה עם הרה"ח . . אודות סדר הלימוד בזה.

(6) מכתב זה נכתב בשנת תשי"א. המו"ל.

(7) ראה עמק המלך שעשועי המלך רפ"א. שער היחוד והאמונה רפ"ד.

(8) דברים ו, ה.

(אגרות קודש חכ"א ע' רנב)

...בטח יודע, שכדי לקבל ברכה מהשם יתברך דרושים שיהיו כלים, ולכן אציע לו, שיהי' זהיר במיוחד בהנחת תפילין בכל יום (חוץ משבת ויום טוב) שהתפילין של יד, שמניחים כנגד הלב, מביאות בריאות ללב, והתפילין של ראש, שמניחים כנגד המוח, שהמוח מנהיג את כל הגוף ע"י העצבים, מביא הדבר בריאות לכל הגוף, וגם לומר בכל יום כמה פרקי תהלים, ולתת כל יום סכום מסויים לצדקה, בלי נדר עד פסח הקרוב הבא עלינו לטובה, כמובן טוב לתת צדקה גם אחר כך, אבל לכל הפחות עד פסח ישמור לעשות זאת, והנני מקוה לשמוע ממנו בשורה טובה שבריאותו משתפרת; והרופאים שבעי רצון ממצב בריאותו.

בברכת רפואה קרובה.

(תרגום מאגרות קודש ח"ה ע' סד, אגרות קודש המתורגמות ח"א ע' 263)

ייעוץ לפני ניתוח לב

במענה למכתבו . . בו כותב אודות חוות דעת הרופא בהנוגע לבריאותו שישנם מייעצים נתוח בלב.

והנה מובן שבכלל ההחלטה בזה תלוי' בגודל המומחיות של המייעצים, וביחוד במצבו הנה כפי הידיעות כאן מבקרים בארץ הקודש ת"ו מומחים גדולים ברפואת הלב גם מחו"ל, ואז עושים התייעצות ביחד עם המומחים דארץ הקודש ת"ו, וכדאי אשר יכרר באם ישנה בקרוב אפשרית להתייעצות כזו האמורה, ואז יבקש את הרופא ממכיריו שיתבקר ע"י הנ"ל וידעו הוראתם, ויהי רצון שיצליחו בעצתם לרפואתו קרובה.

במה שכתב אודות שידוך ואם צריך לספר המצב הנ"ל וכו', ישאל בזה חוות דעת רב מורה הוראה בישראל בסביבתו.

בודאי יודע משלשת השיעורים השווים לכל נפש בחומש תהלים ותניא ועל כל פנים ישמור עליהם מכאן ולהבא.

(אגרות קודש חט"ו ע' תלו)

אדם בריא אינו מרגיש אבריו - להסיח דעת

במענה על מכתבו . . הנה לפלא שכותב שנפל ברוחו מפני שלפי דעתו מצב

בריאותו אינו כדבעי כי מרגיש איזו מיחוש בלב.

ובטח חלק גדול הוא מפני שמעסיק כח מחשבתו בזה, נוסף על העדר הסדרים בימי התוועדות דחדש כסלו. ובמילא כשיסיח מחשבתו ויתנהג בסדר מסודר באכילה ושת' ושינה וכו' – גם זה יעבור.

כבקשתו אזכירו להטבת הבריאות (כי הרי גם העמקת כח המחשבה בבריאות – גם זהו גרעון בבריאות. וכידוע המשל ששמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר שאדם בריא לגמרי אינו מרגיש את אבריו, כי מילתא דפשיטותא הוא אצלו שעושה בהם כפי רצונו – מה שאין כן כשמתחיל להרגיש מעלת הראש וכו', שמזה מובן ענין הגאווה והישות. וככל המשלים והנמשלים דקדושה – הרי גם המשל תורה היא בענינו, והוא הדין בנודן דידן).

(אגרות קודש ח"י ע' רסג-ד)

כ"ק מו"ח אדמו"ר, אמר פעם, שהסימן שאדם בריא, הוא שאינו מרגיש את האברים שלו, כאשר הוא מתחיל להרגיש את הראש או את הלב, הרי זה סימן שזה לא בסדר (ובאמת זה מרומז בפסוק – מלכים ב' ד, יט: ויאמר אל אביו ראשי ראשי וגו') – ומכך גם לומדים על הפחיתות של מדת הגאווה, שהוא חש את מעלותיו – אפילו כאשר הן באמת קיימות – כי זה גופא שמרגיש את המעלות, מהוה הוכחה שהוא לא בסדר, וכאשר לא מרגישים את המעלות הרוחניות, הרי זה על פי רוב, אדם בריא ברוחניות.

וכך גם בנוגע לבריאות גשמית, שאין צורך להתכונן במצב הבריאות, כמובן צריך להיות זהיר ולמלא אחר הוראות הרופאים, אבל לא להתכונן בזה, אלא להיות בטוח, שהשי"ת המנהיג את העולם הגדול, בודאי ינהיג גם את עולמו – של האדם – לטובה, והוא כ"ה ידאג גם לכל הדרוש לבריאות, ומה שנדרש מהאדם הוא, שיהי' ואתם הדבקים בה' אלקיכם⁹, שאלו הם הענינים של תורה ומצוות, וכשזה מה שנמצא במחשבה, ישנה בריאות ואין כל דאגות וזוכים להצלחה גדולה לא רק בענינים רוחניים אלא גם בענינים גשמיים כעסק וכו'.

(תרגום מאגרות קודש כרך ה ע' קסה-ו)

אין מקום לעצבות

היצר מפיל את האדם בעצבות והמרה-שחורה; עצות והדרכות להינצל מעצבות ונפילת הרוח

אל העצבו (ויגש כח, ד)

להרחיק את העצבות במאד מאד

הנה בודאי למותר לעורר את עצבות ומרה שחורה הרחיקים במאד מאד גדולי ישראל, וכמבואר גם כן בתניא פרק כ"ו ובכמה מקומות, ורואים גם כן בחוש שלא לבד שאינו מתקן מצב איזה שיהי' אלא אדרבה ואדרבה, והוא הדין בהנוגע לענינים בהם עוסק...

(אגרות קודש ח"י ע' רנח)

מקור העצבות מהיצר הרע

במענה על מכתבו . . בו כותב על דבר מצב רוחו בכלל, ובעיקר בזמן האחרון, ומסיים אשר נדמה לו שעתה אצלו איזה ירידה ברוחניות.

הנה בכלל צריך לדעת שדמיונות כאלו, ובפרט כשגורמים לעצבות כמו שכותב במכתבו, הנה באים הם מהיצר הרע ומהלעומת זה, וכמבואר בתניא על דבר עצבות ואודות ההכרח להרחיקה, ובפרט כשזיכהו השי"ת להעמידו בקרן אורה, הוא "נר מצוה ותורה אור"¹⁰ ומאור שבתורה זוהי פנימיות התורה, הרי צריך להיות בשמחה גדולה ביותר על אושר זה.

(אגרות קודש ח"י ע' רמו)

עצבות - הפרעה לעניני קדושה בלבד

הריני מאשר בזה קבלת מכתבו . . והנני מאוד לא מרוצה ממה שכותב שהוא בעצבות, ולמרות שהוא מביא דוגמא מעוד יהודים שהם בעצבות, הרי בכלל יש לחקות רק בדברים טובים, אבל לא בדברים כאלו המזיקים לענינים רבים,

והעיקר הוא שהעצבות מפריעה למילוי השליחות של הקב"ה שיש לכל אחד בעולם הזה הגשמי והחומרי, וכפי שאדמו"ר הזקן כותב בספר התניא הקדוש שלו ריש פרק כ"ו שכאשר נמצאים "בעצלות וכבדות" – ינוצח בקל ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו, ככה ממש בנצחון היצר וכו'. ומיותר להאריך בזה, שכן משתכנעים [בזה] יום יום.

הטענה השני' שיש לי להציג נגד מכתבו, היא על דרך המובא בחסידות, שרואים במוחש שמחשבות זרות נופלות רק בשעת התפילה, שאז הוא מתחיל לחשוב אודות העסק וענינים משפחתיים וכו', אבל בשעה שהוא עסוק בעניני העסק, לא נופלות לו כל מחשבות אחרות, כמו אודות התפילה ואודות ענינים משפחתיים וכו'.

כך גם בענינו: כשנמצאים בעצבות זה מפריע לא רק, לפי מרז"ל¹¹, להשראת השכינה או גם מחליש את המרץ בעניני עסקים וכו' – את העיקר רואים, שזה מפריע רק לענינים של קדושה, אך לא לדברים הקשורים בעניני הרשות.

עצם ההתבוננות בזה, צריכה לתת מרץ מיוחד להלחם נגד העצבות, ורואים, ללא ספק, שזו אחת מתחבולות היצר שאינו רוצה להניח לאדם להתנהג לפי רצון הבורא.

(תרגום מאגרות קודש ח"ח ע' קטז)

עצבות באיצטלא של יראת שמים

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות מצבו בעבודה וביראת השם אשר "לאום מלאום יאמץ"¹² ובמילא בא עי"ז לעצבות וכו'.

והנה ברורים הדברים אשר התבוננות ומחשבות המביאות ליאוש ועצלות וחלישות בעבודת השי"ת מקורם בלתי טהור והוא מתחבולות ה'קלוגינקער' [-ה'מתחכם', היצר הרע] המתעלם באיצטלא של יראת שמים ובמילא צריך להלחם נגד כל עניניו, ובפרט שכבר מלתו אמורה בתניא בכמה פרקים ומהם בפרק כ"ז ואילך, וחבל על הזמן שמבלה במחשבות מופרכות בפשיטות, בה בשעה שיכול לנצלו על שלשת הקוים דתורה עבודה ומצות והשי"ת יצליחו

(11) שבת ל, ב. ושם: "ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות . . אלא מתוך דבר שמחה של מצוה".

(12) בראשית כה, כב.

להוסיף בהתמדה ושקידה ולעבודת ה' בשמחה מתאים להוראת נשיאנו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

(אגרות קודש חכ"א ע' שיב)

מה שכותב במכתבו אשר נשבר לבו ממצבו ברוחניות... הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם כ"ק אביו, אשר כל ענין המבלבל לתורה ועבודה בטח מקורו לא טהור והיצר הרע לפעמים מתלבש הוא בסירטוק של משי, וכיון שכפי הנראה ממכתבו מבלבלים אותו מחשבות הנ"ל מלימוד כדבעי ותפלה כדבעי, הרי הספק מאין באות ובמילא עליו לדחותם, והעצה לזה ג"כ מבוארת בתניא פרק כ"ו ואילך. והשי"ת יצליחו.

(אגרות קודש ח"ח ע' קג)

עצבות מפריעה לעבודת ה'

במענה על מכתבו... בו כותב על שמרגיש בעצמו עצבות ויאוש וכו'...

והנה ידוע המבואר בכמה מקומות בחסידות עד כמה הרחיקו מדת העצבות וההפסד הגדול בזה במלחמת היצר ובמילא צריך להפטר מזה בהקדם היותר אפשרי כי אינו מצד הטוב, וכמו בכל ענינים בלתי רצויים הדרך לזה הוא על ידי הוספת אומץ בצד הטוב ואפילו מעט אור דוחה הרבה חשך, ועל אחת כמה וכמה הרבה אור, וכשילמוד בשקידה בהתמדה ובקביעות בזמן ובקביעות בנפש תורתנו הק' המשמחת לב ונפש, וכמ"ש¹³ "פקודי ה' ישרים משמחי לב", במילא יבוטל רגש היאוש ואפילו הרגש העצבות.

(אגרות קודש ח"י ע' לג)

התכונות המבטלות עצבות

מובן גודל הפליאה לקרוא את תחילת מכתבו, אודות עצבות ומצב רוח לא טוב, שודאי ידוע לו המבואר בהרבה ספרים הק' ובפרט בתורת החסידות, שיש להרחיק עצבות לגמרי, ובעצם דעת לנכון נקל, שאם בתחלת היום אומרים ברכות השחר, ועוד לפני זה "מודה אני לפניך", שכוונתו גם לפירוש המילולי הפשוט של המילה - הרי זה חייב לגרום שמחה גדולה, ולא ח"ו להיפך מהמודה אני, וודאי עברו מיותר להאריך בזה.

ובפרט אצלו, שבזמן האחרון זכה לחתן את הילדים שיחיו בשעה טובה ומוצלחת, ועוד ועוד, שתקותי שיהיה זה מספיק להאיר ולהבהיר את המצב כפי שהוא, ומעתה ואילך יהי' בשמחה ובטוב לבב, כפי שנצטוינו בתורתנו הק' תורת חיים.

(תרגום מאגרות קודש ח"כ ע' שכג)

במענה על מכתבו בו כותב אודות מצבו הרוחני אשר לפעמים מתעורר ברוח טהרה ורוח יראת שמים ולפעמים כו'.

הנה ילמוד¹⁴ בעיון המתאים והדרוש ספר התניא לרבנו הזקן פרק כ"ז-כ"ט והפרקים שלפניהם ושל אחריהם...

(אגרות קודש ח"א ע' לו)

[מכתב נוסף לאותו אדם לאחר זמן:]

במענה על מכתבו, בו כותב, א) במה שציינתי ללמוד בספר התניא קדישא פרק כ"ז-כ"ט והפרקים שלפניהם ושל אחריהם, ורוצה ללמוד בזה איזה כוונה צדדית.

איני מבין מה הכריחו לזה, והיא כפשוטה - אשר מבואר שם גנות ענין העצבות וההפסד שבה, ואשר בהתבוננות אפשר לבטלה גם ע"פ שכל אפילו כשנדמה או שגם באמת שהוא עצבות מדאגת עונות...

(אגרות קודש ח"א ע' קפד-ה)

(14) כפי שמובן מהאגרת הבאה - הכוונה היא כדי לשלול את העצבות. המו"ל.

סט הספרים דרכי החסידות

ענינים • מועדים
פרשיות - ב' כרכים

סט הספרים דרכי החיים

לפי סדר פרשיות התורה
ועל מועדי השנה

ב' כרכים

900 עמודים בשני כרכים

כ-200 ליקוטים בנושאים נבחרים בין
אדם למקום ובין אדם לחבירו

מלוקטים מרבבות אגרות קודשו של
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

להזמנות: 718-770-3030
oh@chasidus.net

הכמות מוגבלת

משלוח חינם